

Vlaams
Parlement

stuk **44** (2011-2012) – Nr. 3
ingediend op 17 mei 2013 (2012-2013)

Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie

Jaarverslag 2011

Verslag

namens de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen
uitgebracht door mevrouw Fatma Pehlivan

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Boudewijn Bouckaert.

Vaste leden:

de heren Paul Delva, Jos De Meyer, de dames Kathleen Helsen, Sabine Poleyn;
mevrouw Katleen Martens, de heren Wim Van Dijck, Wim Wienen;
de dames Irina De Knop, Marleen Vanderpoorten;
de dames Kathleen Deckx, Fatma Pehlivan;
mevrouw Vera Celis, de heer Kris Van Dijck;
de heer Boudewijn Bouckaert;
mevrouw Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

de heer Jan Durnez, de dames Cindy Franssen, Veerle Heeren, Katrien Schryvers;
de heren Frank Creyelman, Chris Janssens, Erik Tack;
de dames Ann Brusseel, Fientje Moerman;
mevrouw Yamila Idrissi, de heer Chokri Mahassine;
de heer Willy Segers, mevrouw Goedeke Vermeiren;
de heer Jurgen Verstrepen;
mevrouw Mieke Vogels.

Toegevoegde leden:

mevrouw Gerda Van Steenberge.

Stukken in het dossier:

- 44** (2011-2012) – Nr. 1: Jaarverslag Vlaams Vredesinstituut
– Nr. 2: Verslag namens de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden
en Internationale Samenwerking
1691 (2011-2012) – Nr. 1: Advies van het Vlaams Vredesinstituut

De Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen besprak op 28 februari 2013 het jaarverslag 2011 van het Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie (hierna genoemd Vlaams Vredesinstituut). Bijzondere aandacht ging naar hoofdstuk 2. Vrede en Samenleving. Daarnaast werd ook het advies van het Vlaams Vredesinstituut over geweld in de leefwereld van jongeren en aandacht voor conflicthantering (*Parl. St.* VI.Parl. 2011-12, nr. 1691/1) besproken.

1. Jaarverslag 2011

1.1. Toelichting door de heer Tomas Baum, directeur van het Vlaams Vredesinstituut

1.1.1. Het Vlaamse Vredesinstituut in 2011

De heer *Tomas Baum* licht het jaarverslag 2011 toe. Het instituut adviseerde het Vlaams Parlement (bijvoorbeeld over de herdenking van de eerste wereldoorlog), organiseerde een werkbezoek (over conflicthantering) en probeerde de betrokkenheid van volksvertegenwoordigers te verhogen met reactiepanels bij de presentatie van onderzoeksresultaten. Daarbij streeft het naar een billijke verdeling tussen de fracties. De jaarlijkse evaluatie van het advies- en onderzoekswerk door een internationaal samengestelde wetenschappelijke raad staat integraal in het verslag. Activiteiten en evenementen vinden zoveel als mogelijk in het parlement plaats, maar men verplaatst zich ook vaak naar het middenveld, neemt deel aan academische initiatieven en verzorgt toelichtingen voor individuele parlementsleden en administraties.

Het persbeleid is vrij reactief, wat vandaag in feite een communicatiehandicap is. Dat de eerste aandacht naar het parlement blijft gaan, is echter een principiële, strategische keuze. Aan de toegankelijkheid van de lijvige en methodologisch doorwrochte onderzoeksrapporten wordt gewerkt met factsheets, docuclips en een boekenreeks in samenwerking met uitgeverij Acco. Tot slot wordt het werk ook verspreid via sociale media als Twitter en Facebook.

1.1.2. Werk in het bevoegdheidsdomein van de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen

In een voorgaand rapport ‘Honderd jaar Eerste Wereldoorlog in het teken van vrede’ werd het onderdeel vredesboodschap van de herdenking gearticuleerd. Samen met het Instituut voor Publieksgeschiedenis van de UGent werd recent het boek ‘14-18 van dichtbij’ gepubliceerd om actoren in Vlaanderen te helpen de recente historiografie over het leven van gewone mensen in de periode 14-18 te gebruiken in lokale projecten. Op basis van dit onderzoek wordt een bijdrage geleverd aan de komende forumdag van het Bijzonder Comité voor Herinneringseducatie. Er zijn ook contacten met FARO, Heemkunde Vlaanderen en CANON Cultuurcel hierover.

De spreker attendeert erop dat de advisering door het instituut twee voorstellen van resolutie voorbereide, waarvan er al een is goedgekeurd: over het stimuleren van klasreizen met de herdenking van de Eerste Wereldoorlog als thema (*Parl. St.* VI.Parl. 2011-12, nr. 1614/6), en een soortgelijke over de Mechelse Dossinkazerne (*Parl. St.* VI.Parl. 2012-13, nr. 1855/1). De databank vredesopvoeding werd geüpdatet. Ook voor de betere ontsluiting van deze onderzoeksresultaten wordt samengewerkt met de CANON Cultuurcel.

Voor het project Jongeren en geweld werd dan weer samengewerkt met het Leuvense Instituut voor Criminologie. De resultaten werden gepubliceerd in een boek en in een synthese-nota met een bijkomende dimensie over allochtone jongeren. Zowel daders als slachtoffers blijken vooral jongens tussen 16 en 21 met een uitgaansgericht vrijetijdspatroon. Jongeren uit bso en tso zijn vaker slachtoffer en dader. Minder positieve schoolbeleving en spijbelen

zijn verklarende factoren. Aandacht voor de bredere context (types onderwijs, schoolbeleving, zelfbeeld) en een centrale positie voor conflicthantering in de opvoeding zijn nodig.

Tijdens een werkbezoek aan Barcelona over conflicthantering in het onderwijs, werd deelgenomen aan een contactseminarie met Europese praktijkorganisaties, de uitreiking van de Evens Prize for Peace Education bijgewoond en heeft de delegatie parlementsleden een werkbezoek aan het Catalaans Parlement gebracht waarbij ze ontvangen werd bij de voorzitter en een gezamenlijk vergadering had met de commissie onderwijs van het Catalaans Parlement.

1.1.3. Vooruitblik

Wat vredesopvoeding in het onderwijs betreft, wordt er een opvolgingsconferentie georganiseerd over conflicthantering op 14 mei 2013 in het Vlaams Parlement. Daarnaast loopt een onderzoek naar impactmeting.

Op het vlak van herdenken en herinneren wordt de opvolging van de herdenking van de Eerste Wereldoorlog verder opgevolgd en komt er een werkbezoek aan Kazerne Dossin op 26 april 2013. De pijler Vrede & Samenleving wordt verder uitgebouwd en het instituut blijft ter beschikking van de commissie voor adviesvragen en onderzoek, wat sinds een recente reglementswijziging ook rechtstreeks kan.

1.2. Vragen en opmerkingen van de leden en antwoorden van de heer Tomas Baum

De heer *Piet De Bruyn* oordeelt dat het instituut zijn dubbele opdracht van onderzoek en ontsluiting waarmaakt. De integratie daarvan in parlementair en maatschappelijk werk is aan de commissieleden. Hij hoopt dat de herdenking van de Eerste Wereldoorlog tot bredere aandacht voor conflicthantering leidt. Voldoende aandacht door het onderwijs lijkt hem essentieel. Een eenmalige studiereis volstaat niet. Hoe vlot maken scholen de stap naar meer?

Mevrouw *Fatma Pehlivan* vraagt of er, wat vredesopvoeding betreft, vooruitgang is geboekt in het betrekken van de leerlingen in de voorbereiding, en in de afstemming met de lerarenopleiding en de brede omgeving. Welke initiatieven werden op dat vlak genomen? Is het percentage van scholen dat aan vredeseducatie of democratische opvoeding doet, toegenomen? Hoe verloopt het overleg met de minister van Onderwijs? Hoe is het instituut betrokken bij het Belgische voorzitterschap van de internationale taskforce holocaustherdenking? Wat is het resultaat van het aangekondigde onderzoek naar de effectiviteit van vredesopvoeding en groepsgeweld? Tot slot vraagt ze uitleg bij de tegenspraak tussen de uitspraak op p. 25 dat het onderwijstype een beperkte invloed heeft op geweld bij jongeren en de omgekeerde stelling in het advies.

Mevrouw *Sabine Poleyn* is blij met de inspiratiegids, maar is hij ook bruikbaar voor scholen? Zij suggereert in dit verband ook om de internationale contacten tussen scholen te bevorderen door middel van twinning, met het oog op wereldburgerschap en vredesopvoeding.

De heer *Tomas Baum* antwoordt dat de inspiratiegids zo breed mogelijk is opgemaakt maar ook voor het onderwijs toegankelijk is. Op de forumdag wordt er opnieuw aandacht voor gevraagd. De spreker heeft alvast weet van geplande collectieve aankopen ter verspreiding onder onderwijsactoren. De genoemde contactformule is goed maar over de beleidsaanpak daarvan kan hij niet antwoorden.

Of het percentage scholen dat aan vredeseducatie of democratische opvoeding doet is toegenomen, kan hij niet zeggen. Hij legt uit dat hij niet snel zou opteren om scholen opnieuw

te bevragen, omdat hij het gevoel heeft dat scholen qua onderzoek eerder overbevraagd zijn. Wat minister Smet, die over de inhoudelijke aspecten van het advies overtuigd was, met het advies over conflicthantering deed, kan hij op dit moment niet zeggen: misschien is het nog te vroeg voor een oordeel. Hij kondigt tevens een thematische verschuiving in de onderzoeksfocus aan: in de plaats van het onderzoek over groepsgeweld zal het instituut zich op geweld in de stad richten. Hij bevestigt dat onderwijs een belangrijke rol speelt als onderliggende, verklarende factor bij jongeren en geweld. Wat de opvolging betreft, hangt veel af van individuele leerkrachten. De spreker benadrukt dat voor succes een structurele aanpak nodig is en geen geïsoleerd bezoek aan een museum of site.

Op vraag van mevrouw *Fatma Pehlivan* geeft de heer *Tomas Baum* aan de rol van werkloosheid mee te nemen in het onderzoek.

2. Advies over geweld in de leefwereld van jongeren en aandacht voor conflicthantering

2.1. Toelichting door de heer *Tomas Baum*, directeur van het *Vlaams Vredesinstituut*

De heer *Tomas Baum* stelt bij het begin van zijn toelichting dat jongeren beduidend vaker slachtoffer van geweld zijn dan volwassenen, maar niet alle jongeren in dezelfde mate. Risicofactoren voor het slachtofferschap van fysiek geweld zijn geslacht, vrijetijdspatroon, leeftijd en ouderschap. Jongeren uit bso en tso zijn vaker slachtoffer. Daders zijn vooral andere jongeren (gelijkaardige groep).

Een kleine minderheid van de jongeren in Vlaanderen pleegt geweldfeiten: 4 à 6% pleegde in het jaar voor de bevraging fysiek geweld. Het gaat vooral om jongens tussen 16 en 21 jaar oud en het betreft vooral eenmalig geweld. De groep van veelplegers is klein. Jongeren uit bso en tso zijn vaker dader. Allochtone jongeren (in Brussel) geven vaker aan dat ze dader zijn van fysiek geweld en bedreiging op straat dan autochtone jongeren, maar schoolfactoren en niet etniciteit blijken hierbij cruciaal, meer bepaald schoolbeleving, welbevinden, spijbelen en het onderwijstype.

Op basis van bestaand onderzoek kan niet uitgemaakt worden of het geweld bij of door jongeren is toegenomen. Het slachtofferschap is sinds 1998 stabiel.

Jongeren geven een veelheid van betekenissen aan geweld, maar het wordt vooral geassocieerd met fysieke contacten. Gebruik van geweld wordt over het algemeen afgekeurd, maar soms gerechtvaardigd (verdediging). Jongeren verkiezen conflicten op te lossen via dialoog. Sommigen (vooral de jongsten) zouden geweld gebruik bij verbale belediging of wanneer ze onrechtvaardig behandeld worden.

De Vlaamse overheid kan een aantal initiatieven nemen ter ondersteuning van een geweldloze basishouding. Het Vredesinstituut pleit voor een participatieve, bottom-upaanpak om jongeren weerbaar te maken, te sensibiliseren en te capaciteren in het omgaan met geweld in hun leefwereld, om hen als slachtoffer de weg naar de hulpverlening te helpen vinden en te zorgen dat ze zelf geen geweld gebruiken

In het beleidsdomein Jeugdwerk is meer inzicht en analyse nodig, maar er loopt een traject in De Ambassade. De minister kan in het kader van een integrale aanpak een coördinerende rol op zich nemen en samenwerken met andere Vlaamse beleidsdomeinen als Media, Welzijn en Sport. Het beleidsdomein Onderwijs kan zich nog meer richten op de leerlingen zelf, in het bijzonder in tso en bso. In de vakoverschrijdende eindtermen is meer aandacht nodig voor actuele vormen van conflict en positieve voorwaarden voor geweldloze conflicthantering. Verder adviseert het instituut om onderwijsactoren aan te zetten om een schoolklimaat uit te bouwen waarin jongeren participatie, kritisch bewustzijn en democra-

tische basishouding ervaren. Tot slot is meer beleidsaandacht nodig voor vorming op het vlak van conflicthantering in de lerarenopleiding en voor leerkrachten

2.2. *Vragen en opmerkingen van de leden en antwoorden van de heer Tomas Baum*

Mevrouw *Fatma Pehlivan* vindt het inzicht belangrijk dat de percentages over allochtone jongeren onderwijsgerelateerd zijn en niet etnisch. Zij wil weten of de stabiele cijfers sinds 1998 ook betrekking hebben op zinloos geweld.

Dat kan de heer *Tomas Baum* op dit moment niet zeggen omdat het aggregatieniveau van de cijferverzameling te hoog is. In de veiligheidsmonitor kan men immers slechts een beperkt aantal vragen stellen. Specifiek vervolgonderzoek is desgewenst wel mogelijk.

De heer *Piet De Bruyn* informeert welke rechtvaardigingsgronden jongeren aanhalen voor geweld, dat zij nochtans zelf een irrationele vorm van conflicthantering zeggen te vinden. Waarom gebruikt de ene geweld bij provocatie en de andere niet?

Mevrouw *Sabine Poleyn* peilt naar de invloed van geweld op tv en de 5 minutenregel. Hoe staat het instituut tegenover het censureren van pornografie? Zij gelooft dat een schoolcultuur van participatie en geweldloze communicatie pestgedrag en geweld voorkomt. Herstelgericht bemiddelen heeft daarin een belangrijke plaats. Scholen die daar ervaring mee hebben, kunnen sneller reageren op nieuwe conflicten. Wat suggereert het instituut op dit vlak?

De heer *Tomas Baum* weet dat jongeren geweld tegen goederen als minder erg ervaren. Of men op een persoonlijke provocatie wel of niet reageert, en geweld al dan niet kan rechtvaardigen, is net als bij volwassenen contextafhankelijk. Concreter kan hij op dit moment niet zijn, het onderzoek heeft een algemeen beeld willen schetsen.

De heer *Piet De Bruyn* wijst op het Nederlandse onderzoek bij de Marokkaanse gemeenschap over homofoob geweld, waaruit blijkt dat allochtone plegers zich vaak beroepen op hun religie. Gebeurt dat ook algemener?

De heer *Tomas Baum* is bereid dat te bekijken. Het antwoord kan niet afgeleid worden uit de huidige onderzoeksbevindingen. Van de studies over de impact van media kent hij die over gaming. Wetenschappelijk onderzoek blijkt geen uitsluitsel te geven. Eenzelfde beeld kan zeer uiteenlopende effecten hebben bij verschillende personen. Maar ook daarover kan het instituut desgevraagd bijkomend literatuur- of eigen onderzoek doen.

Op een recente studiedag over conflicthantering in het onderwijs, In de clinch, bleek dat herstelgericht werken tijd vergt en dat het onderwijs in relaties moet investeren.

Mevrouw *Fatma Pehlivan* roept de vraag op of de geciteerde rechtvaardiging van homofoob geweld gelijk voorkomt bij aso- en tso/bsc-leerlingen. Dat soort onderzoek lijkt haar waardevol.

De heer *Piet De Bruyn* gelooft niet dat een studierichting determinerend is. Hij heeft het over de persoonlijke rechtvaardiging van het gebruik van materieel of fysiek geweld. Zijn vraag is of religie ook wordt ingeroepen bij schools geweld, maar blijkbaar kan men dat niet afleiden uit de bevraging. Dat zou nochtans nuttig zijn om er iets aan te doen, wat de uiteindelijke bedoeling moet zijn.

De heer *Tomas Baum* wijst op de attributietheorie die zegt dat mensen hun eigen gedrag verklaren door de omstandigheden die geen keuze lieten, en dat van anderen door slechte

intenties. Hij wijst tevens op recent onderzoek van het JOP ‘Jong in Gent en Antwerpen’ dat in boekvorm is gepubliceerd en nader ingaat op de problematiek van jongeren en geweld in een stedelijke context.

Mevrouw *Sabine Poleyn*, die tso en bso wil herwaarderen, stelt vast dat sommige ouders niet voor die onderwijsvormen kiezen vanwege de cultuur die er op de speelplaats heerst. Zij wil niet graag dat vooroordeel bevestigen en is eerder geïnteresseerd in de zoektocht naar manieren om daaraan te werken. Of gebeurt dat al?

Zij erkent dat onderzoek over gaming niet duidelijk bevestigt dat het kijken naar een gewelddadig spel iemand automatisch gewelddadiger maakt, maar daarnaast is er ook de steeds harder wordende beeldvorming in de media en op het internet (en in de politiek). De aandacht voor nuance en voor een cultuur van vrede en geweldloosheid mag dan ook niet beperkt blijven tot het onderwijs.

Boudewijn BOUCKAERT,
voorzitter

Fatma PEHLIVAN,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

aso	algemeen secundair onderwijs
bso	beroepssecundair onderwijs
CANON	Cultuurcel van het Agentschap voor Onderwijscommunicatie
FARO	Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed
JOP	Jeugdonderzoeksplatform
tso	technisch secundair onderwijs
UGent	Universiteit Gent